

Motion till riksdagen 2006/07:Sf232

av **Mauricio Rojas (fp)**

En reformerad asylmottagning

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	2
Motivering.....	3
En reformerad asylmottagning	5
Grundläggande systemfel i dagens asylmottagande	5
Förödande utkastarmentalitet	6
Bryt den sysslösa och passiviserande väntetiden!	8
Fjorton förslag för en humanare asylmottagning.....	8
Migrationsverket läggs ned och ersätts av en ny myndighet	9
Mottagande av asylsökande separeras från asylprövningen	9
Valmöjligheter och egenmakt för de asylsökande.....	9
Migrationsdomstolarna skall utse de asylsökandes ombud	10
Ett faddersystem med ombudsfunktioner inrättas	10
Hälsoinformatörstjänster inrättas.....	11
Ett oberoende etiskt asylråd inrättas	11
Lex Maria i hela asylsystemet	11
En aktivitetsgaranti ges de asylsökande	12
Kunskaper om jämställdhet och det svenska samhällets värdegrund skall ges.....	12
Skyndsam utvärdering av yrkeskompetens	12
Undantaget från kravet på arbetstillstånd utvidgas.....	13
Arbetsgivaravgiften tas bort för anställning av asylsökande	13
Meningsfulla insatser för återvändandet.....	14

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det nuvarande asylmottagandet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förändra den mentalitet som har karakteriserat asylmottagandet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att bryta väntetiden som präglar nuvarande asylmottagning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lägga ned Migrationsverket och ersätta det med en ny myndighet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att separera mottagandet av asylsökande från asylprövningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ökade valmöjligheter och egenmakt ska vara en grundbult i ett reformerat asylmottagande.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att migrationsdomstolarna ska utse de asylsökandes ombud.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett faddersystem med ombudsfunktioner i alla mottagningsärenden som inte berör själva asylprövningen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta hälsoinformatörstjänster.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett oberoende etiskt asylråd.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en s.k. lex Maria i hela asylsystemet.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en aktivitetsgaranti bör ges till de asylsökande som inte bedöms som ”snabba ärenden”.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunskaper i jämställdhet och det svenska samhällets värdegrund ska förmedlas till de asylsökande inom ramen för aktivitetsgarantin.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genomföra enkla utvärderingar och valideringar av yrkeskompetens och relevanta arbetslivserfarenheter av asylsökande som deltar i aktivitetsgarantin.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att undantaget från kravet på arbetstillstånd ska utvidgas.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetsgivaravgiften bör tas bort för anställning av asylsökande.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att meningsfulla insatser för återvändandet ska göras efter ett första avslag på asylansökan.

Motivering

En ny asylprocess gäller från månadsskiftet mars/april 2006. Trots en del brister är den nya ordningen ett stort steg framåt och ersätter ett havererat system som för många år sedan underkändes av en enhällig riksdag. Det är en viktig reform, men den räcker inte för att ge Sverige ett asylsystem som vi inte kommer att behöva skämmas för. Utan en motsvarande reform av själva asylmottagandet och en nedläggning av nuvarande Migrationsverket riskerar vi att åter uppleva den typ av pinsamma skandaler som har uppmärksammats under de senaste åren. Om vi tillåter det att inträffa kommer hela den nya asylordningen att hamna i samma vanrykte som den gamla gjorde.

I det nya asylsystemet är det nyinrättade migrationsdomstolar som fungerar som överprövningsinstans, men Migrationsverket fortsätter att spela en helt avgörande roll i processen som både första instans och motpart till den asylsökande i en fortsatt domstolsprövning. Dessutom fortsätter Migrationsverket att ha ansvaret för asylmottagandet och utser den asylsökandes juridiska ombud. Denna koncentration av maktbefogenheter och funktioner är djupt problematisk, inte minst med tanke på Migrationsverkets föga upplyftande historia.

De missförhållanden i asylmottagandet som länge påpekats och som då och då aktualiserats i medier rör sig inte om enstaka misstag utan avslöjar grundläggande systemfel i hur asylmottagningssystemet är konstruerat. De visar också en mentalitet som formades av den gamla regeringens och socialdemokratin hårda hållning där de asylsökande huvudsakligen kom att ses som "avvisningsobjekt".

Att i grunden förändra systemet för asylmottagning är mycket viktigt för en ny regering som vill ta avstånd från den föregående regeringens förkastliga politik. En sådan förändring är också viktig med tanke på att tiden i asylmottagningssystemet med all sannolikhet kommer att bli relativt lång även med den nya asylordningen. Väntetider upp till två år för många av de asylsökande är inte en realistisk prognos. Vi har en skyldighet och ett ansvar att bemöta och behandla de människor som söker skydd hos oss med respekt och erbjuda dem en värdig vistelse i Sverige. Att så inte är fallet i dag är nog de flesta överens om. Det svenska "väntrummet" är inte anständigt som det ser ut i dag. Därför krävs en genomgripande reformering och i det syftet läggs denna motion fram med ett omfattande reformpaket för en humanare och värdigare asylmottagning.

De förslag som presenteras i denna motion har vuxit fram ur ett mångårigt arbete med asylmottagningens verklighet och, inte minst, med dem som på ett eller annat sätt har drabbats av densamma. En avgörande inspirationskälla har varit det arbete och de förslag som EU-initiativet NTG-Asyl har redovisat i

Fel! Okänt namn på

olika sammanhang, som sammanfattar inte bara viktiga svenska erfarenheter utan också en bred europeisk uppsättning av erfarenheter med mottagande av asylsökande.

Svenskt mottagande av asylsökande måste reformeras från grunden. De missförhållanden som uppdragats på Migrationsverket är ett uttryck för fundamentala systemfel, som bara kan åtgärdas genom att öppna upp dagens slutna system och åstadkomma en klar åtskillnad mellan mottagandet av asylsökande och prövningen av asylansökan. Flera aktörer, mer insyn, starkare rättigheter för de asylsökande och en klar arbets- och aktivitetslinje måste bli grundpelare i ett reformerat och humanare mottagande av asylsökande.

Vi är inte förpliktade att låta alla de som knackar på vår dörr stanna, men vi är förpliktade att behandla dem alla med respekt och erbjuda dem ett anständigt väntrum. I detta syfte presenteras i denna motion fjorton förslag som i allt korthet kan sammanfattas på följande sätt:

- ? Migrationsverket läggs ned och ersätts av en ny myndighet. Den nya myndigheten skall ha ansvar för asylprövning och andra migrationsrelaterade tillståndsärenden. Myndigheten skall även ansvara för finansiering av asylmottagandet samt kontraktering och kvalitetssäkring av asylmottagandets huvudmän.
- ? Mottagandet av asylsökande separeras från asylprövningen i syfte att öppna upp dagens slutna asylsystem. Flyktningmottagandet skall utföras av en annan huvudman än den asylprövande myndigheten.
- ? Valmöjligheter och egenmakt för de asylsökande skall vara en grundbult i ett värdigt asylmottagande. De asylsökande skall ges en aktiv roll under väntetiden och låta dem ta så mycket ansvar som möjligt för sin livssituation.
- ? Migrationsdomstolarna skall utse de asylsökandes ombud i stället för Migrationsverket.
- ? Ett faddersystem med ombudsfunktioner skall inrättas i syfte att ytterligare förstärka de asylsökandes ställning.
- ? Hälsoinformatörstjänster skall inrättas i syfte att fungera som en länk mellan svensk hälso- och sjukvård och de asylsökande samt ge de asylsökande tillgång till snabb medicinsk rådgivning och stöd.
- ? Ett oberoende etiskt asylråd skall inrättas för att garantera att grundläggande etiska krav respekteras inom asylsystemet. Asylrådet skall bestå av representanter från humanitära organisationer och andra från asylmyndigheterna oberoende instanser.
- ? En s.k. lex Maria skall införas i hela asylsystemet som innebär att alla som arbetar med asylsökande skall ha en plikt att anmäla missförhållanden och avsteg från asylsystemets etiska normer till Socialstyrelsen.
- ? En aktivitetsgaranti ges till de asylsökande som inte bedöms som ”snabba ärenden”. Detta skall också gälla de asylsökande som väljer eget boende.
- ? Kunskaper i jämställdhet och det svenska samhällets värdegrund skall förmedlas inom ramen för aktivitetsgarantin.

Fel! Okänt namn på

- ? I syfte att ta till vara de asylsökandes kompetens och ge dem adekvat yrkes- och språkutbildning skall enkla utvärderingar av yrkeskompetens och arbetslivserfarenheter göras för asylsökande som deltar i aktivitetsgarantin.
- ? Undantag från kravet på arbetstillstånd skall utvidgas. Asylsökande vars ansökan inte är ett så kallat snabbt ärende skall utan dröjsmål få undantag från kravet att ha arbetstillstånd för att kunna arbeta.
- ? Arbetsgivaravgiften skall tas bort för anställning av asylsökande.
- ? Meningsfulla insatser för återvändandet skall göras efter ett första avslag och initierad yrkesutbildning skall kunna kompletteras innan den asylsökande som får avslag lämnar landet.

En reformerad asylmottagning

Grundläggande systemfel i dagens asylmottagande

Ett sätt att förklara de ständigt återkommande missförhållandena på Migrationsverket är att i varje konkret fall hänvisa till personer som har brutit i omdöme under pressade omständigheter. Och det är givetvis så att i varje fall finns det en person eller en grupp personer som bär det direkta ansvaret för det inträffade. När dessa personer befinner sig i chefspositioner kan de skapa ett arbetsklimat och en gruppkultur som – ofrivilligt eller medvetet – legitimerar för andra att bete sig på ett sätt som brister i respekt för de asylsökande och kränker deras rättigheter. Detta kan lätt konstateras när man jämför hur olika flyktingförläggningar fungerar. Där ser man tydligt hur olika chefer och grupp kulturer sätter sin prägel på hur de asylsökande behandlas. I vissa fall finns det en påtaglig vilja att behandla människorna med respekt och skapa en livssituation med positiva kännetecken medan det i andra fall verkar som om de asylsökande ses som en belastning. När man studerar sådana skillnader ser man tydligt hur olika personer med sina olika egenskaper präglar det liv som de asylsökande är förvisade till. När missförhållanden uppdagas kan man lätt finna en personrelaterad förklaring, och det är så Migrationsverkets internutredningar fungerar. Det som emellertid inte blir belyst är det system och den organisationskultur som gör missförhållandena möjliga. Det handlar om de omständigheter som gör att personliga tillkortakommanden kan leda till en kränkande behandling av mycket utsatta människor med omfattande proportioner.

Det som händer inom Migrationsverket är tyvärr inte alls unikt. Det kan hända inom varje slutet system där utsatta, isolerade och maktlösa individer eller grupper av individer är utlämnade till en maktapparat som kontrollerar alla de omständigheter – faktiska och juridiska – som avgör deras öde. Slutna system av denna typ tenderar helt enkelt att urarta eftersom de saknar fungerande extern insyn och därmed också saknar effektiva spärrar mot maktmissbruk. Vårt öppna och demokratiska samhälle bygger på just denna insikt och behovet av att sprida, kontrollera och begränsa makten.

Fel! Okänt namn på

När det gäller mottagningen av asylsökande har vi en situation som präglas av såväl slutenhet som en bristande jämvikt i maktbänande. Tjänstemännen besitter i stort sett all makt, och de asylsökande har ytterst små möjligheter att påverka sin egen situation. Migrationsverket har full kontroll över situationen i ett system som är mycket slutet eftersom verket både hanterar själva asylansökan och förvaltar mottagningen. Dessutom utser verket de asylsökandes ombud. Den asylsökande saknar således praktiskt taget alla möjligheter att värja sig mot eventuellt maktmissbruk. Deras juridiska situation – och ännu mer den faktiska – gör de asylsökande sårbara på ett sätt som saknar motstycke i vårt samhälle. På vissa flyktingförläggningar är det mycket svårt att undgå känslan av att befinna sig i en Kafkaliknande värld. Den påtagliga desperation som de asylsökande visar, inte bara för att de i årtal har väntat på besked utan än mer för att de är en del av en slutet värld vars förutsättningar de knappast förstår och heller inte kan påverka, lämnar ingen besökare oberörd.

Det behöver dock inte vara så här. Det svenska asylsystemet är tämligen unikt i Europa genom den slutenhet som Migrationsverkets dubbla roller i egenskap av såväl asylprövande som mottagande myndighet ger upphov till. Att öppna upp systemet genom att skilja dessa två funktioner åt skulle därför inte vara något annat än en normalisering av det svenska asylmottagandet. Om det kombineras med olika åtgärder för att förstärka de asylsökandes ställning, skapa effektiva tillsynsorgan, kvalitetssäkra verksamheterna och ge väntetiden ett meningsfullt innehåll då har vi skapat förutsättningar för ett asylmottagande som vi inte behöver skämmas för. Det är vad våra förslag syftar till.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförts om grundläggande systemfel i dagens asylmottagande.

Förödande utkastarmentalitet

Risken för att ett slutet system som det som ovan beskrivits urartar blir överhängande under vissa omständigheter. På Migrationsverket har det skapats ideologiska och mentala förutsättningar för detta. De som står i en svagare ställning har av tidigare regeringar systematiskt utmålats som fuskare och ovälkomna element som bör avvisas i så stor utsträckning som möjligt. Därför har champagneflaskorna tagits fram för att fira en avvisning och inte för att fira att en asylsökande fått stanna. Det är mycket avslöjande för vad som betraktas som en minnesvärd framgång i dagens svenska asylmottagningssystem. Detta är tyvärr den logiska följderna av de signaler som de socialdemokratiska regeringarna – genom lagstiftning, praxisavgöranden och en mängd kränkande uttalanden – under lång tid förmedlade från Rosenbad.

Listan på de övertramp som företrädare för den gamla regeringen gjorde sig skyldiga till och de lagförslag som gick i restriktiv riktning är lång. Inget tillfälle har missats att misstänkliggöra de asylsökande. Före detta statsråden Barbro Holmberg och Morgan Johansson stod för de mest pinsamma försök

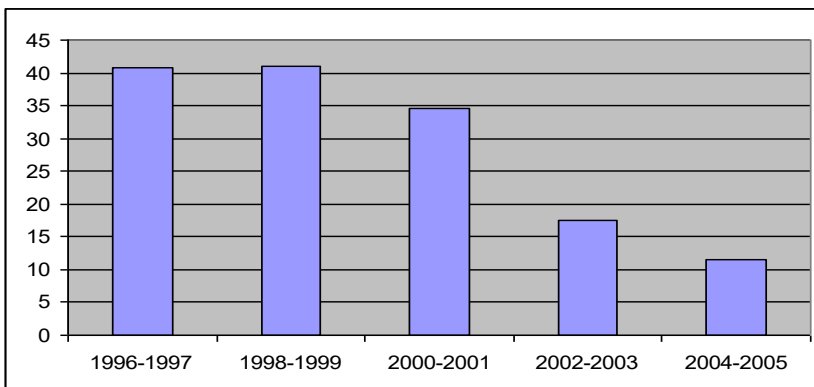
Fel! Okänt namn på

att peka ut de mest utsatta bland de asylsökande, nämligen familjer med apatiska barn.

Det systematiska misstänkliggörandet, den utpräglade viljan till restriktiva tolkningar av lagstiftningen och till att förlänga den ovissa väntan för stora grupper som man visste inte kunde avvisas – bl.a. statslösa palestinier, irakier, afghaner, somalier – signalerade tydligt till Migrationsverkets tjänstemannakår vilka attityder som var önskvärda. I ett sådant sammanhang blir personer, särskilt i ledande ställning, direkt uppmuntrade att utveckla hårdföra attityder. Då är det inte heller särskilt förvånande att se hur en ”bestraffnings- och utkastarmentalitet” utvecklades som en konsekvens av detta.

Det mest påtagliga uttrycket för detta signalsystem är asylprövningens resultat, som har utvecklats på ett för de asylsökande mycket negativt sätt under de senaste åren. Så här ser utvecklingen ut under en tioårsperiod vad gäller andel ansökningar som fick bifall av alla avgjorda ärenden i första prövningsinstans (Migrationsverket):

Andel bifall i alla avgjorda fall hos Migrationsverket, 1996–2005, i procent

Källa: Migrationsverket

Som man kan se beviljades mindre än en tredjedel av de asylsökande åren 2004–2005 uppehållstillstånd i jämförelse med åren 1996–1999. Samma restriktiva anda gjorde sig gällande hos gamla Utlänningsnämnden, som under dessa år överprövade Migrationsverkets beslut. Andelen överklaganden som bifölls minskade med 47 % mellan åren 2001 och 2004. Det finns knappast några andra omständigheter än de restriktiva signaler och instruktioner som de gamla socialdemokratiska regeringarna sände ut som kan förklara dessa dramatiska förändringar.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförts om hur ett förödande utkastarmentalitet utvecklades inom asylprövningsinstanserna, särskilt Migrationsverket.

Fel! Okänt namn

Bryt den sysslösa och passiviserande väntetiden!

Ett annat viktigt motiv för en grundläggande förändring av det nuvarande asylmottagningsystemet är att det har misslyckats helt med att ge de asylsökande en meningsfull och aktiv väntetid i enlighet med riksdagens och regeringens uttalade instruktioner. I november 2005 hade endast 43 % av de asylsökande deltagit i någon form av organiserad verksamhet (svenskundervisning, självförvaltning, praktik) under året. Den faktiska aktivitetsgraden är mycket låg eftersom dessa verksamheter i regel inte tar mer än några få timmar per dag i anspråk och kan anta rätt så sporadiska former. Samtidigt kunde konstateras att ca 3 % av de asylsökande hade redovisat någon form av arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Ingen yrkesutbildning erbjöds de asylsökande, någonting som förvånar med tanke på att artikel 12 i EU:s mottaganddirektiv från 2003 rekommenderar medlemsstaterna att ge asylsökande tillträde till yrkesutbildning på, i princip, samma villkor som till arbetsmarknaden.

Väntetiden används inte heller för att påbörja en process av utvärdering och validering av de asylsökandes arbetserfarenheter och yrkeskompetenser, någonting som borde kopplas till arbetspraktik och utbildningsinsatser som tar till vara och vidareutvecklar de asylsökandes kunskaper och livserfarenheter. Denna väntetid är en osannolik misshushållning med både mänskliga resurser och de asylsökandes tid.

Sanningen är att för den överväldigande majoriteten asylsökande är tiden i det svenska väntrummet en tid utan innehåll eller mening. Det är en tid som fördärvar och bryter ned de asylsökandes fysiska och mentala hälsa. Detta har dokumenterats i många studier, och den som har besökt en flyktingförläggning kan vittna om detta tillstånd av djupt destruktiv sysslöshet. Därför är en genomgripande förändring som verkligen erbjuder de asylsökande meningsfulla verksamheter en brådskande medmänsklig skyldighet. Det kan dessutom ge den asylsökande mycket bättre förutsättningar för antingen påbörjad integration i det svenska samhället eller återvändande, än det som vårt oanständiga väntrum erbjuder i dag.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet att bryta den sysslösa och passiviserande väntetiden som präglar i dagens asylmottagande.

Fjorton förslag för en humanare asylmottagning

Svenskt mottagande av asylsökande måste reformeras från grunden. Dagens slutna system måste öppnas upp och en klar åtskillnad mellan mottagandet av asylsökande och prövningen av desamma göras. Flera aktörer, mer insyn, starkare rättigheter för de asylsökande och en klar arbets- och aktivitetslinje måste bli grundpelare i ett reformerat och mänskligare mottagande av asylsökande. I syfte att åstadkomma detta föreslås följande fjorton förslag för en humanisering av svensk mottagning av asylsökande.

Migrationsverket läggs ned och ersätts av en ny myndighet

Migrationsverket har förbrukat det kapital av förtroende och legitimitet som fordras för att utföra sina viktiga uppgifter. Som redskap för en allt hårdare asylpolitik har verkets kultur formats kring värderingar och attityder som ligger långt från den humanism som skall genomsyra en myndighet vars grundläggande uppgift är att underlätta för dem som söker skydd hos oss. Migrationsverket har också ansvar för att, under den tid som asylprövningen tar, erbjuda de asylsökande anständiga levnadsvillkor. Migrationsverket har dock blivit synonymt med skandaler och rättsosäkerhet. De bär således huvudet för resultatet av de gamla socialdemokratiska regeringarnas hårdföra hållning i svensk asylpolitik. Därför måste Migrationsverket läggas ned och en ny myndighet som huvudsakligen sysslar med asylprövning och andra migrationsrelaterade tillståndsärenden formas. Samma myndighet skall också sköta finansieringen av mottagande av asylsökandet samt kontraktering och kvalitetssäkring av asylmottagandets huvudmän.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att lägga ned Migrationsverket och ersätta det med en ny myndighet.

Mottagande av asylsökande separeras från asylprövningen

För att kunna öppna upp dagens slutna asylsystem skall mottagandet utföras av en annan huvudman än den asylprövande myndigheten. Kommuner, ideella organisationer, stiftelser, personalkooperativ och företag skall få det ansvaret, under former som kvalitetssäkrar verksamheterna. På detta sätt kommer det svenska asylsystemet att normaliseras, och en mångfald av anordnare och verksamhetsinriktningar kan växa fram. Det är de frivilliga organisationerna och kommunerna som i de flesta EU-länder tar hand om de asylsökande och erbjuder dem inte bara ett värdigt mottagande utan också naturliga kontakter med samhället i övrigt. Så borde mottagandet organiseras även i Sverige där exempelvis humanitära organisationer, studieförbund och andra folkrelser involveras i organiseringen av mottagandet.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att separera asylmottagandet från asylprövningen.

Valmöjligheter och egenmakt för de asylsökande

De tendenser till passivering och kvävande omhändertagande som har varit så tydliga i svensk integrationspolitik börjar redan under den tid den asylsökande är inskriven i mottagningsssystemet i väntan på beslut. Ingen situation kan vara mer destruktiv än att försätta vuxna människor i ett tillstånd av påtvingat beroende av andra, där ansvaret för livets mest väsentliga val omhändertas av andra. Detta måste förändras på ett radikalt sätt i hela den svenska integrationspolitiken, och förändringen måste börja redan under väntetiden. Ett reformerat asylmottagande måste därför ge de asylsökande en aktiv roll under väntetiden och låta dem ta så mycket ansvar som möjligt för den egna livssituationen. Existensen av ett flertal huvudmän med olika verksamhetsinriktningar bör dessutom ge de asylsökande möjlighet att i samråd med den

Fel! Okänt namn på

nya migrationsmyndigheten välja placering inom asylmottagningens ram på ett sätt som ger bästa förutsättningar för en meningsfull väntetid. Att involvera de asylsökande i själva organiseringen av mottagandet bör prioriteras och spela en viktig roll för att välja huvudmän för asylmottagandet.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av ökad valfrihet och egenmakt för de asylsökande.

Migrationsdomstolarna skall utse de asylsökandes ombud

I syfte att förstärka de asylsökandes ställning skall det offentliga ombudet utses av migrationsdomstolarna i stället för Migrationsverket eller den myndighet som ersätter verket. På det viset undviks den helt oacceptabla situationen som råder i dag, där den ena parten i asylprövningen – Migrationsverket – utser motpartens ombud. Den nya instans- och processordningen är domstolsbaserad, vilket även påverkat Migrationsverkets arbetssätt då hela processen kommer att präglas av ett mer domstolsliknande förfarande. Detta har i sin tur även påverkat det offentliga biträdet som fått en mer framträdande roll i den nya processen. Folkpartiet har tidigare påpekat riskerna för skadliga följder av dagens situation, och att detta inte ändrades i den nya asylordningen som snart börjar gälla var ett stort misstag. Det ligger i farans riktning att trovärdigheten och rättssäkerheten undermineras i den nya instans- och processordningen. Därför måste detta rättas till så fort som möjligt, och migrationsdomstolarna bör således utse den asylsökandes ombud. Så fungerar det juridiskt i andra avseenden, exempelvis förordnar allmän domstol offentliga försvarare, och det finns inget som talar mot att detta även bör gälla för migrationsärenden i den nya instans- och processordningen.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om att migrationsdomstolarna bör utse de asylsökandes juridiska ombud.

Ett faddersystem med ombudsfunktioner inrättas

Många studier visar den utsatthet, isolering och maktlöshet den asylsökande i regel befinner sig i. Det offentliga ombudet som den asylsökande i dag har rätt till har att sköta den juridiska delen av asylprocessen, men det behövs mycket mer för att värna om att flyktingen får det stöd och information som behövs. För det fordras, vid sidan av tjänstemännen i asylmottagandet, medmänniskor som har tid och vilja att stå vid den asylsökandes sida. Därför föreslås här att ett faddersystem inrättas där ideella organisationer, kyrkor och övrigt föreningsliv organiserar och tillhandahåller volontärer, som bistår de asylsökande med information, kontakter och stöd. Dessa organisationer skulle ge faddrarna den utbildning och stöd som behövs för att spela en positiv roll i sammanhanget. De skulle också få resurser från det offentliga för att organisera denna verksamhet, som dock skall bygga på faddrarnas ideella engagemang. Fadderverksamhet förekommer i dag på olika håll, men den bör förstärkas. I det syftet bör faddrarna ges rätt att kunna representera den asylsökande i alla mottagningsärenden som inte berör själva asylprövningen. Ett sådant faddersystem skulle effektivt motarbeta alla tendenser till slutenhet

och maktmissbruk som också skulle kunna uppstå i ett reformerat asylmottagande.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att inrätta ett faddersystem med ombudsfunktioner.

Hälsoinformatörstjänster inrättas

All tillgänglig information tyder på allvarliga hälsoproblem hos stora grupper av asylsökande, hög sjukvårdskonsumtion och bristande insikter i hur svensk hälso- och sjukvård fungerar.

Skälen till de asylsökandes problematiska hälsosituation är flera, och många har att göra med den förföljelse och andra svåra omständigheter som ledde till beslutet att söka skydd i Sverige. Den asylsökandes hälsosituation kan dock avsevärt förvärras i Sverige på grund av asylprocessens långa väntetider. Även bristen på adekvat information om sjukvårdssystemet, avsaknaden av förebyggande vård samt att befintlig vård är illa anpassad till målgruppens behov kan leda till en mer utsatt och förvärrad situation. I syfte att fungera som en länk mellan svensk hälso- och sjukvård och de asylsökande samt att ge de asylsökande tillgång till snabb medicinsk rådgivning och stöd föreslås här inrättandet av tjänster som hälsoinformatörer, där informatörens kulturkompetens och språkfärdigheter på de asylsökandes viktigaste språk blir en avgörande merit. Europeiska och svenska erfarenheter visar dessutom att asylsökande med medicinsk utbildning är särskilt lämpade för denna funktion om de ges adekvat utbildning och bör därför prioriteras vid tillsättningen av dessa tjänster.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att inrätta hälsoinformatörstjänster.

Ett oberoende etiskt asylråd inrättas

För att garantera att grundläggande etiska krav respekteras inom asylsystemet inrättas ett oberoende etiskt asylråd, bestående av representanter från humanitära organisationer och andra instanser som inte är kopplade till asylmyndigheterna. Det etiska råd som numera finns har utsetts av Migrationsverket och saknar det mandat som fordras för att göra det till ett effektivt tillsynsorgan vad gäller den etiska standarden som bör råda inom asylsystemet. Därför bör det nya asylrådet vara oberoende, inte bara av Migrationsverket utan också av regeringen. I rådets funktioner skall ingå att utfärda etiska rekommendationer och löpande följa upp och utvärdera upprätthållandet av den etiska ministandard som skall råda i hela asylsystemet.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att inrätta ett oberoende etiskt asylråd.

Lex Maria i hela asylsystemet

För att ytterligare värna de asylsökandes ställning införs en s.k. lex Maria inom hela asylsystemet, där alla som arbetar med asylsökande skall ha en plikt att anmäla missförhållanden och avsteg från asylsystemets etiska normer

Fel! Okänt namn på

till Socialstyrelsen. Exempel på anmälningspliktiga händelser är om en asylsökande fått vänta oskäligt länge för att få träffa ansvarig handläggare eller om denne gett felaktig eller otillräcklig information till den asylsökande, utebliven eller fördröjd medicinsk undersökning, vård eller behandling som man borde ha fått och allvarliga brister i hur den organiserade verksamheten fungerar.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att införa en s.k. lex Maria i hela asylsystemet.

En aktivitetsgaranti ges de asylsökande

Att skapa förutsättningar för en meningsfull tillvaro är centralt för ett anständigt och värdigt asylsystem. Dagens situation är oacceptabel, och ett reformerat mottagningssystem måste prioritera verksamhetsinnehållet under väntetiden. Därför föreslås här att alla asylsökande som inte bedöms som ”snabba ärenden” – dvs. som inte bedöms som s.k. Dublinärenden eller lämnat uppenbart ogrundade asylansökningar – skall erbjudas en aktivitetsgaranti som kombinerar samhällsnyttiga insatser och självförvaltningsverksamheter med språkinlärning och andra utbildningsinsatser. Ett effektivt genomförande av denna garanti skall vara ett villkor för att kunna bli huvudman inom mottagande av asylsökandet. Alla asylsökande, också de som väljer eget boende, skall omfattas av denna garanti. För arbetsföra personer är det bara reguljärt arbete som skall godtas som skäl att inte delta i aktivitetsgarantin.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att ge de asylsökande en aktivitetsgaranti.

Kunskaper om jämställdhet och det svenska samhällets värdegrund skall ges

Inom ramen för aktivitetsgarantin skall kunskaper ges om det svenska samhällets värdegrund där demokratin, jämställdheten och respekten för mänskliga rättigheter betonas. Samma sak skall gälla barnens skolgång, där extra skoltimmar skall ägnas åt dessa teman. Praktiska kunskaper om det skydd som Sverige erbjuder mot exempelvis hedersvåld och olika former av kränkningar av barnens integritet skall särskilt uppmärksammas. Kvinnojourer skall involveras i denna verksamhet och ges möjlighet att ge individuell rådgivning till asylsökande.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att ge de asylsökande kunskaper om jämställdhet och det svenska samhällets värdegrund.

Skyndsamt utvärdering av yrkeskompetens

I syfte att ta till vara de asylsökandes kompetens och ge dem adekvat yrkes- och språkutbildning skall en utvärdering och validering av yrkeskompetens göras för asylsökande som deltar i aktivitetsgarantin. Det kan ge bra förutsättningar för en meningsfull väntetid och en snabb integration för dem som får stanna. Därför är det viktigt att ett enkelt och ändamålsenligt valideringsalter-

Fel! Okänt namn på

nativ skall erbjudas. I stället för jämförande pappersstudier och ekvivalering kurs efter kurs skall det införas allmänna tester på de faktiska kunskaper som den asylsökande besitter. Det är det väsentliga och det som faktiskt efterfrågas på arbetsmarknaden. Dessa tester skall gälla för såväl högskolestudier som tekniska yrkeskunskaper och relevant arbetslivserfarenhet.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att skyndsamt utvärdera de asylsökandes yrkeskompetens.

Undantaget från kravet på arbetstillstånd utvidgas

Asylsökande som ingår i aktivitetsgarantin skall utan dröjsmål få undantag från kravet att ha arbetstillstånd för att kunna arbeta. I dagsläget har den asylsökande rätt till undantag från krav på arbetstillstånd (AT-UND) om Migrationsverket gör bedömningen att det tar längre än fyra månader att avgöra ärendet. Detta innebär att de flesta asylsökande uppmanas att återkomma efter fyra månader och ansöka om AT-UND. I stället borde det snarare vara huvudregel än undantag att den asylsökande beviljas AT-UND omgående. Det skulle innebära en förenkling av nuvarande praxis och en anpassning till verkligheten. Få ärenden som inte är s.k. snabba ärenden avgörs inom fyra månader, och mot bakgrund av den sammanlagda väntetiden finns det all anledning att bevilja AT-UND omgående. Förra året överklagades mellan 80 och 90 % av alla asylärenden som avgörs av Migrationsverket. Det finns inget som tyder på att ärenden skulle överklagas i mindre utsträckning i den nya asylprocessen. Även om förhoppningen är att den totala handläggningstiden skall minska med den nya instans- och processordningen kommer sannolikt många ärenden att ta mycket längre tid att avgöra än fyra månader. Således bör systemet med att bevilja AT-UND förändras så att detta görs omedelbart. Det skulle också tydliggöra den arbetslinje som bör genomsyra asylmottagandet. Ett absolut villkor för att få detta undantag är att den asylsökande gör det som skäligen kan krävas för att fastställa den egna identiteten.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om att utvidga undantaget från kravet på arbetstillstånd för asylsökande.

Arbetsgivaravgiften tas bort för anställning av asylsökande

I syfte att underlätta för de asylsökande att få jobb skall den som anställer en asylsökande inte behöva betala arbetsgivaravgift. Så kan arbetsdeltagandet bland de asylsökande ökas och tendenserna mot svart arbete stävjas. Då knappast några asylsökande arbetar i dag blir intäktsbortfallet för staten försumbart. Tvärtom kommer förändringen att vara lönsam för staten om några på detta sätt kommer i arbete och blir skattebetalare. Arbetsgivaren skall anmäla att en asylsökande har anställts, så att jobbet samordnas med andra viktiga delar av den organiserade verksamheten.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om behovet av att ta bort arbetsgivaravgiften för anställning av asylsökande.

Fel! Okänt namn nå

Meningsfulla insatser för återvändandet

Återvändandet av asylsökande som fått avslag på sina ansökningar är i dag ett betydande problem som måste tacklas på ett mycket mer systematiskt sätt inom ramen för mottagande av asylsökande. Trots den nya utlänningslagen kommer även fortsättningsvis en stor del av dem som ansöker om asyl att få avslag på sin asylansökan. Därför måste arbetet med att förbereda återvändandet förstärkas och kombineras med olika insatser för att göra återvändandet möjligt. Efter ett första avslag skall dessa insatser ingå som en del av aktivitetsgarantin. Initierad yrkesutbildning skall kunna kompletteras innan den asylsökande som får avslag lämnar landet.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om meningsfulla insatser för återvändandet av asylsökande som får avslag på sin ansökan.

Stockholm den 27 oktober 2006

Mauricio Rojas (fp)